

Музика О.Я.

АКТИВІЗАЦІЯ ОБРАЗНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ХУДОЖНИКА-ПЕДАГОГА ЗАСОБАМИ ЖИВОПИСУ

«Малювати – означає думати. Ніколи не малюйте мовчки, а завжди задавайте собі задачу»

П. Чистяков

Одним із основних видів пізнавальної діяльності майбутніх художників-педагогів є образне мислення, яке характеризується певними особливостями (здатністю до висування творчих та оригінальних образних рішень, конструктивною активністю та категоріальною гнучкістю) і наявністю специфічних операціональних структур (візуальний аналіз та синтез, візуальне аналогізування, диференціація та інтеграція елементів образної структури).

За визначенням, наведеним у Великій сучасній енциклопедії з педагогіки, «Мислення – психічний процес, завдяки якому людина відображає істотні ознаки і зв'язки предметів і явищ навколишньої дійсності, осягає закономірності розвитку навколишнього світу, передбачає майбутнє і діє цілеспрямовано і планомірно» [4, с. 336].

У психологічному словнику мислення трактується як процес пізнавальної діяльності індивіда, який характеризується узагальненим та опосередкованим відображенням дійсності [2]. Сучасна психологія визначає такі основні мисленнєві операції: порівняння, аналіз, синтез, абстрагування і узагальнення, конкретизація і систематизація.

Механізм надходження у мозок інформації від органів почуттів вивчений досить повно. Механізм же перетворення цієї інформації в самому мозку, тобто, механізм створення образів, вивчений ще недостатньо, не дивлячись на те, що дослідження в цьому напрямку ведуться досить інтенсивно.

Так, специфіку образного мислення розглядали у своїх працях Б. Ананьєв, В. Зінченко, І. Якиманська; художньо-образне

мислення досліджували В. Киреєнко, Л. Коршунова, Я. Пономарьов; проблеми творчого мислення відобразили у своїх роботах В. Кузін, О. Лук, В. Щербаков та ін.

Універсальну структуру функціонування мислення за етапами подає Я. Пономарьов: усвідомлення проблеми, вирішення проблеми та перевірка цього рішення. На думку вченого, на активній роботі мислення засновані всі стадії творчої діяльності, що виключає дію несвідомих процесів [5, с. 224].

Як вважає Л. Єрмолаєва-Томіна, «Мислення і творчість – два процеси, які тісно переплітаються один з одним, хоча переслідують різні цілі й використовують різні мисленнєві операції. Мислення спрямоване на пізнання реально існуючого світу, а творчість – на його перебудову, оновлення і вдосконалення» [1, с. 179].

Отже, будь-яка цілеспрямована робота розпочинається з процесу мислення. Тому в процесі сприйняття і зображення натури під час навчальних занять і самостійної творчості у свідомості студента з'являються нові комбінації думок, образів, почуттів. З огляду на це всі видатні художники-педагоги перш за все намагалися активізувати мисленнєву діяльність своїх учнів, адже мислення є основою творчого розвитку особистості (М. Бахтін, Л. Виготський, В. Зінченко та ін.).

Живопис, як одна із базових фахових дисциплін у системі художньо-педагогічної освіти, володіє потужним потенціалом щодо активізації образного мислення студентів. Адже, як відомо, живопис ґрунтується на закономірностях колірної побудови реалістичної форми. А емоційний вплив і символіка кольору здатні формувати інтелект і творчі здібності більшою мірою, ніж ахроматичні лінія, пляма чи їх поєднання.

Термін «живопис» означає «писати життя», «писати живо», тобто переконливо відтворювати навколишню дійсність за допомогою фарб і визначається як один із «найважливіших видів образотворчого мистецтва, у якому завдання образного відображення, розуміння й пізнання явищ і предметів об'єктивної дійсності розв'язуються кольором, нероздільно пов'язаного з малюнком. Твори живопису створюються фарбами (олійними, водяними, восковими, клейовими та ін.), які наносяться на поверхню полотна, штукатурки, паперу, на керамічну поверхню

тощо» [3, с. 42].

Художньо-виразними засобами живопису є: колір, пляма, форма, фактура і напрям мазка, ритм колірних плям, контраст, симетрія або асиметрія, пропорції, колірні і світлотіньові відношення. Художні матеріали, які використовуються у живопису: акварель, гуаш, темпера, олія, акрил, пастель.

Головним засобом виразності в живопису є колір, а знання його основних характеристик (колірний тон, насиченість, світлота) значно впливає на розвиток здібностей, пов'язаних із образно-емоційною сферою художньої творчості – здатність створювати виразні колірні композиції, вміння порівнювати й аналізувати художні твори за колірними характеристиками, оперувати кольором як виразним образотворчим засобом, відтворювати певний настрій у роботах тощо.

Отже, для активізації образного мислення слід вимагати від студентів малювати свідомо, не допускати механічного копіювання натури. Педагогу слід також допомогти побачити в naturі головне, зорієнтувати на чуттєве, образне сприйняття. Для створення образного, виразного зображення необхідне уміння кожного разу бачити свою роботу по-новому і, головне, цілісно.

При виконанні натурних постановок студентам дається установка на аналіз усіх якостей предметів, які спостерігаються. Наприклад, уявити смак, аромат, звучання. Це допомагає побачити предмет з усіх сторін, і він наповнюється життям і новим змістом. Одночасно відбувається навчання процесу мисленнєвого аналізу, розкладенню об'єкта на видимі і приховані якості. Для розвитку художнього сприйняття необхідні включення порівняльного аналізу і пошуку. Студенти повинні відчувати і зрозуміти, що локальні кольори надають декоративності зображенню, а живописно-колористичне рішення дає правдоподібність у передачі предметів.

Слід ставити цікаві колоритні навчальні постановки як натюрмортів, так і живої натури, заохочувати студентів до самостійного творчого пошуку, вибору матеріалів і живописної техніки, що розвиває здібності до художнього аналізу й відбору. А також слід звертати увагу на важливості вироблення власного стилю, індивідуальності, неповторності.

Відтак, у процесі формування образного мислення студентів важливо, насамперед, розширювати можливості образного сприйняття, спостережливості, розвивати в них уміння емоційно сприймати навколишній світ.

Список використаних джерел

1. Ермолаева-Томина Л.Б. Психология художественного творчества: учебное пособие для вузов. – М.: Академический Проект, 2003. – 304 с.
2. Краткий психологический словарь / Под ред. А.В.Петровского, М.Г.Ярошевского. – Р.-н-Д.: Феникс, 1998. – 512 с.
3. Краткий словарь по эстетике : кн. для учителя / [под ред. М. Ф. Овсянникова]. – М. : Просвещение, 1983. – 223 с.
4. Педагогика: Большая современная энциклопедия / Сост. Е.С. Рапацевич. – Мн.: Современ. Слово, 2005. – 720 с.
5. Пономарёв Я. А. Знание, мышление и умственное развитие / Я.А. Пономарёв. – М. : Просвещение, 1967. – 264 с.